

NORDEN

Neil Kent: *The Soul of the North. A Social, Architectural and Cultural History of the Nordic Countries, 1700-1940*. (Reaktion Books, London, 2000). 416 s., 35 £.

Interessen ude i Europa for de nordiske lande er i kraftig vækst i disse år, ikke mindst som følge af udsigten til eksport af den såkaldt nordiske samfundsmodel. Neil Kents bog kan ses som en effekt heraf. Det er på mange måder en højt interessant bog. Forfatterens kendskab til de nordiske landes kulturhistorie er ganske imponerende, og også nordiske læsere er godt hjulpet med dette værk.

Selve opgaven er vanskelig. For hvorledes skriver man om Norden? Skal man tage ét land ad gangen, i kronologisk fremadskriden? Eller skal man gribe sagen tematisk an? I dette tilfælde er der tale om en kombination af begge disse greb. Det lykkes gennemgående ganske overbevisende. I sagens natur er det vanskeligt at undgå nationsfikseringen, men Neil Kent er så fortrolig med sit stof, at han også er i stand til at drage sammenligninger på tværs af grænserne. Det indebærer, at Island og Færøerne får tildelt mere plads, end man normalt ser i værker af denne art. Ja, de nordatlantiske »kolonier«, som de kaldes, helliges endog et helt kapitel, nemlig det syvende ud af i alt otte; medens tropekolonierne behandles særskilt i kapitel otte samt mange steder undervejs. Det er fint nok, men virker også en smule anstrengt med anstrøg af »overkill«. Er det et udslag af den udtalte britiske tendens til politisk korrekthed?

I øvrigt har bogen to tematiske tyngdepunkter: et tidsmæssigt, der betoner 1700-tallets historie, hvor forfatteren øjensynligt er mest hjemmevant, og et tematisk, som man kunne betegne som

Nordens historie set gennem kunstens prisme. Ikke mindst det sidste er uhyre givtigt. Neil Kents kendskab til nordisk kunst er særdeles imponerende. Især den danske kunsthistorie er godt belyst. Til gengæld må det i denne forbindelse påpeges, at bogens undertitel ikke er ganske præcis. Ret beset er det i langt højere grad kunstens historie end arkitekturens historie, vi hører om. Rent faktisk skal vi helt frem til kapitel 6, før bygningshistorien for alvor bliver belyst. Men så sker det til gengæld også med piber og trommer. I et stort og flot vue behandles både Christian 4.s renæssancebyggeri, Kungsholmsbyggeriet i Stockholm, hvor forfatteren har svært ved at skjule sin fascination af Gustaf 3., samt den 'russiske' del af Helsingfors, centreret omkring Senatstorget. Det er idel fornøjelse at følge forfatteren rundt i de forskellige bygninger, og man mærker tydeligvis, at forfatteren har arbejdet i Helsingfors – som følge af et stipendium fra Finlands Akademi. Denne del af bogen er den mest overbevisende, og det er glædeligt, at ikke kun Engels andel i Helsingfors' bygningshistorie, men også Ehrenströms påpeges. Normalt er det kun Engel, der fremhæves.

Men også på anden vis er der interessante pointer; blandt andet at Narva, sammen med Kalmar, blev den fornemste barokby i Sveriges »stormaktstid«. Årsagen var den, at Axel Oxenstierna satsede på to svenske konglomeratliggende statsenheder: en vestlig styret fra Stockholm og en østlig styret fra Narva. Den drøm blev som bekendt ikke til noget, da Peter den Store i 1703 udbyggede den lille forpost Nyenskans til storbyen Petersborg, som skulle få så stor indflydelse på Nordens historie, og som effektivt lagde en buffer ind mellem

Sveriges besiddelser syd og nord for Den finske Bugt.

Det er ligeledes en interessant pointe, at Neil Kent påpeger Caspar David Friedrichs svenske arv. Normalt hører man, at inspirationen er gået den anden vej: at nordiske kunstnere, ikke mindst J.C. Dahl i Norge, der blev en nær ven af Friedrich, modtog inspiration fra Tyskland. Den side af sagen får vi nok besked om, men forfatteren gør opmærksom på, at bevægelsen også er gået den anden vej: at Friedrich fra Greifswald i Svensk Pommern var stærkt påvirket af nordisk pietisme og Swedenborgs lære som modpol til den franske og katolske rationalisme. Friedrich portrætteres som en protestantisk maler. Den slags skal man kende Norden indefra for at kunne hævde. – Og sådan kunne man blive ved.

Ud over bygningshistorien får vi kapitler om kirkeliv og vækkelser, om den nordiske familie, om nationsbyggeri, om sundhedspolitik og om dagligliv i by og på land. Ingen af disse kapitler føjer væsentligt nyt til, men sammenstillingen er da også det centrale.

Værker af denne art er i sagens natur afhængige af andre fremstillinger, og her mærker man, at forfatteren ikke er ganske hjemmevant i nordisk historio-grafi. Der er mange »pudsige« henvisninger til mindre betydelige værker og artikler, og væsentlige dele af den nordiske historieforskning fra de seneste par tiår ses ikke inddraget. Især savner man anvendelse af norsk forskning, men forfatteren har klaret sig endda.

I et så stort anlagt værk som dette kan det ikke undgås, at der er enkelte smuttere, som fx at Luleå skulle ligge i Västerbotten, at Savolax ligger i Sydøstfinland, og at Karl 12. undervejs bliver kaldt Charles. Men det er i småtingsafdelingen, og man tilgiver gerne forfatteren. Ikke mindst når man tager de rige illustrationer i øjesyn. Bogen er

en ren tour den force i så henseende – om end mestendels i sort/hvid-gengivelse – og billederne indgår organisk og uanstrengt i teksten. At bogen desuden er forsynet med noter, billedhenvisninger, litteraturliste og register, øger yderligere dens læseværdighed. Forfatteren er ude i et modigt forehavende, men det er lykkedes forbløffende godt.

Niels Kayser Nielsen

Holger Munchaus Petersen, Jan Berggren og Rickard Bengtsson (red.): *Øresunds Told, Tull i Öresund. I krig och fred – på godt og ondt.* (Told- og Skattestyrelsen/Tullverket, 2000). 252 s., 150 kr.

Bogen er produktet af et dansk-svensk forskningssamarbejde mellem det svenske Tullmuseet og Told-Skat Museum og er en del af et projekt, der hedder »Øresundstoldvæsen«. Projektet blev iværksat i forbindelse med opførelsen af Øresundsbroen, som ses på bogens bagside. Forsidebilledet angives som »Udsnit af kort fra 1626«, kortets ophavsmand og beliggenhed oplyses der intet om, men det ligner i høj grad et udsnit af John Speede's Danmarks kort fra 1626.

Bogen er ganske ambitiøs i sit oplæg, idet den vil belyse toldvæsenets virke i Øresund fra omkring år 1100 indtil år 2000, og oplægget byder på en del interessante perspektiver ved at inddrage byerne på begge sider af Sundets bredder og se på deres udvikling.

I takt med bogens ambitioner, omfang og opsats stiger forventningerne, især da forfatterne i bogens indledning skriver, at »Vad som saknas är en sammanfattade exposé över Sundets tullhistoria.« Hermed påpeger de ganske rigtigt en alvorlig mangel ikke kun i dansk og svensk forskning, men også i international sammenhæng. Forfatterne oplyser imidlertid, at det foreliggende des-